

Iz zajednice | 21/12/2022

Tanja Mravak: Žena ne treba biti zmaj

👤 Piše: Maša Samardžija

Patrijarhat koji se provlači kroz priče Tanje Mravak nije stereotipni patrijarhat iz udžbenika, on je, kao i u realnosti, suptilan, često neprimjetan, ali upravo takav - najopasniji. O tom patrijarhatu, rodnim ulogama, položaju žena u Dalmatinskoj zagori razgovaramo s Tanjom Mravak

📷 Tanja Mravak, foto: Borna Filić/PIXSELL

Dalmatinska zagora, krševit i kamenit kraj škrte zemlje i izdašnog sunca. Život u ovom kraju vjekovima je bio težak, siromašan i mukotrpan, a takav život na svojim su plećima najviše nosile žene. Udovoljavale su roditeljima, muževima i njihovim roditeljima, djeci. Najmanje ili gotovo nikad nisu živjele za sebe i udovoljavale sebi. Žena je držala četiri kantuna kuće, a najčešće bila po strani, prva kad se radi, a zadnja kad se odmara.

Život i položaj žena u Dalmatinskoj zagori najbolje poznaju upravo žene iz tog kraja. Jedna od njih je svakako **Tanja Mravak**, spisateljica iz Sinja. Iako danas živi i radi u Splitu, sa svojim krajem je čvrsto povezana i poznaje u dušu njegove ljude i način života. Prije gotovo šest godina napisala je **zbirku kratkih priča** pod nazivom „Naša žena“. U jedanaest priča uspjela je prikazati svakodnevne situacije u kojima likovi imaju jasno zacrtane rodne uloge. Patrijarhat koji se provlači kroz priče nije stereotipni patrijarhat iz udžbenika, on je, kao i u realnosti, suptilan, često neprimjetan, ali upravo takav – najopasniji. Iako patrijarhat često gledamo kroz

prizmu fizičkog nasilja nad ženama, Mravak nam svojim pričama ukazuje na ono nasilje koje nije čak ni okarakterizirano kao nasilje, a zbog kojeg žene najčešće stradaju psihički i koje im oduzima svu slobodu života.

Ciklus pripovijedanja priča pod nazivom Spiking u cafe baru Norris u Zagrebu. Foto: Luka Stanzl/PIXSELL

„Naravno da je fizičko nasilje najstrašnije, ali ono je zapravo statistički najrjeđe od svih vrsta nasilja i usmjerimo li se samo na njega, to može biti opasno jer onda možda nećemo primijetiti sve one druge vrste nasilja koje su vrlo suptilne i koje se ponekad cijeli život ne primjećuju“, ističe Mravak.

To je, kako kaže, često utkano u mentalitet i način života i žene čak ni ne pristaju svjesno na to, nego naprosto žive u tome kao da je to jedini način života koji se podrazumijeva.

Tiho pristajanje

Vrlo često se kod tih žena javlja otpor kada se kritizira njihov način života. „Naprosto nije normalno tako živjeti, ali te žene moraju razviti neku vrstu obrane, a često je ta obrana – poricanje. Meni je najtužnije vidjeti to neko tiho pristajanje i nesvjesnost, o tome sam pisala“, kaže Mravak.

Često pojedine feminističke udruge ne znaju pristupiti tim ženama i stvaraju u njima još veći otpor. Tanja Mravak upozorava kako je prilično lako iz druge životne pozicije govoriti kako bi netko trebao živjeti. Ali tu je sve isprepleteno, i tradicija, i navika, i, kako ističe, dugogodišnje ispiranje mozga tim ženama i zato im treba jako pažljivo prilaziti i ne omalovažavati njihov način života nego im pokazati da može biti drugačije.

„Čak je i moja pozicija lagodna, iako sam živjela tamo i vrlo često sam u Zagori, poznajem ljude otuda i dobro im poznajem živote. Moja pozicija je lagodnija jer sam financijski neovisna, radim, pišem, imam se priliku izraziti i naučila sam se ne bojati. Čini mi se da bi bilo jako tašto i patronizirajuće moralizirati im“, pojašnjava Mravak.

Jedan od glavnih pokazatelja patrijarhata je nepostojanje dokolice i odmora za žene. Rijetko se moglo vidjeti ženu da leži, osim ako je jako bolesna. Žene su i nakon poroda nastavljale raditi. Dokolica, hobiji ili bilo što što bi žene radile samo za sebe, nisu postojali kao uobičajena praksa. Čak i kada bi žena sjela da odmori, ona je usput plela ili nešto drugo radila kako ne bi gubila vrijeme. Ovakvo ponašanje bilo je pohvalno i ono se od žena očekivalo jer „žena je dobra ako radi i ne dangubi uzalud“. Tanja Mravak ističe kako se tu radi o nekoj vrsti prisile i očekivanja da se radi od jutra do mraka i da je svaki sat ispunjen.

Iz ruku oca u ruke muža

U patrijarhatu se, također, podjela kućnih poslova podrazumijeva. Očekuje se da žena čisti za mužem. „Sasvim je normalno, što je meni nepristojno i pomalo začuđujuće, da netko očekuje da se za njim čisti. Kada te situacije prenesemo u neki drugi kontekst, vidimo da su zapravo potpuno nenormalne i da ni u jednom drugom kontekstu, kao na primjer da živimo s cimerima, ne bismo tolerirali takav način ponašanja“, upozorava Mravak. Dodaje kako muškarci, samim svojim postojanjem, smatraju da imaju pravo na poseban tretman i na tlačenje drugog bića, kao da je to potpuno prirodno.

Prilikom udaje, žene su se odricale svog prezimena, ali i svog dotadašnjeg života. Iz ruku oca žena je predavana u ruke muža koji je ženidbu često shvaćao kao dobivanje besplatne radne snage. Vrlo često se u svadbenim običajima vidi oduševljenje potpunim predavanjem ženine osobnosti. Naša sugovornica ističe da su danas stvari drugačije, ali je još uvijek ostalo dovoljno tragova i neprepoznatih situacija i načina manipulacije ženskim umom, a taj dio je najopasniji. „Nije toliko opasno kada ste vi svjesne i radite na tome, iako je i to teško, ali kada niste svjesne, nemate nikakve šanse“, upozorava.

U crkvu na odmor

Jedno od zapažanja naše sugovornice, na kojem se također očituju nametnute uloge, jest i to što žene u ovim krajevima vrlo rijetko imaju nadimke, osim ako su podrugljivi. Muški nadimci su česti, prpošni ili se na blaži način izruguje nekim njihovim osobinama. Njima se na taj način priznaje karakter, a žene po selima često, kada se udaju, imaju nadimke prema svom obiteljskom prezimenu. Na taj način ih se locira i dovodi u vezu s ocem i obiteljskim porijeklom, ali i jasno daje do znanja „čije“ su bile.

Uloga crkve bila je velika, posebno u selima u vrijeme kada ljudima nisu bile dostupne informacije kao danas. Prema svecima se ravnalo sve, pa i kada će se nešto saditi u vrtu. Propovijedima se ljudima ukazivalo na koji način će živjeti, nekad suptilno, a nekad prilično direktno.

Dodjela nagrada Jutarnjeg lista za prozu i publicistiku 2010. Foto: Borna Filić/PIXSELL

„Žene su uvijek bile mnogo više religiozne i mnogo više im je trebala nekakva utjeha. A ima i jedan posve praktičan razlog zašto su išle u crkvu – tamo bi se mogle sat vremena smiriti i ništa ne raditi jer je to bilo prihvatljivo“, pojašnjava Mravak. U crkvi bi im se savjetovalo da trpe, jer to tako treba, za familiju, za muža, za

djecu. „Meni je teško zbog toga njih prozivati jer nisu one slobodnom voljom odlučile da žele tako živjeti“, dodaje Mravak.

Princip je isti, ostalo su nijanse

Danas su se neke stvari promijenile, ali neki psihološki obrasci su ostali isti. Žene rade, obrazovane su, mijenjaju sredine, putuju i vide drugačije načine života. Tanja Mravak smatra kako je „sve na jednoj racionalnoj razini puno bolje, ali kada se dođe do nekih obiteljskih situacija, još uvijek tu do kraja nema ravnopravnosti, ni pravde ni pravičnosti“.

Žene danas, također, previše rade i, iako su se okolnosti rada promijenile i iz kuhinja i polja se prešlo u urede i druge radne objekte, princip je ostao isti. „Puno žena kod nas ne traži pomoć, mogu one sve same. Ja ne volim kad čujem da je neka žena ‘žena zmaj’ jer to žena ne treba biti“, upozorava Mravak te poručuje „odmori se, ne trebaš sve ciljeve koje si zadala postići, niti dnevne, niti životne. Odustajanje je posve prirodno i normalno ako vidite da vas nešto što ste započeli ne ispunjava. Ljudi, a naročito žene sebi daju sve te zadatke i onda same sebe vrednuju prema tome jesu li ih ispunile“.

U prošlosti su žene provodile vrijeme u kući i radile, dok im je odmor bio nepoznanica. **Sada** se ponovo grčevito drže za poslove i nikako da se opuste. Mravak ističe kako pretjerano obuzimanje poslom i projektima, što žene izrazito rade, nije dobro. Taj obrazac se samo nastavio na suvremenu razinu.

„Kada živite u nekoj urbanoj sredini i kada ste dio neke zajednice, onda mislite da se morate na određeni način ponašati, baviti se sportom, imati hobije... Sve se to sada mora, mora se planinariti, posjećivati izložbe, baviti humanitarnim radom... Žene opet nisu posvećene sebi i opet misle da su loše ako sve to ne ispune“, zaključuje Mravak.